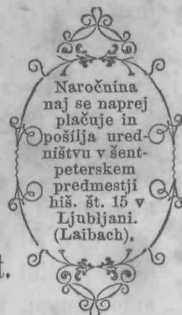

VERTEC.

Časopis s podobami za slovensko mladost.

Štev. 1.

V Ljubljani 1. januarja 1872.

Leto II.

Stara pravljica v novej obliki.

(Spisala Lujiza Pesjakova.)

ukaj sem pri vas, mali moji prijatelji in prijateljice! — Radostna vas pozdravljam ob mladem jutru, kajti vesela sem, da vam veljâ prva beseda, ki jo izpregovorim o njem. Ali se pa tudi vjemajo moje želje z vašimi? — Ali je pa tudi vam po všeči, da vas jaz sprejemam, da sem si celô namenila danes dalje muditi se med vami, kakor po navadi? — Vidite, ljubčeki, okrepila bi si rada dušo za vse, kar bode novo leto pripeljalo s sabo, bodisi srečnega, bodisi žalostnega, in mislim, da mi bo to najbolj mogoče, ako njegov začetek praznujem v cvetočem vašem krogu.

Novo leto! — Ste li čuli nocój, kakó je nastopilo? — Vsi zvonovi so peli in ura je bila takó slovésno vmes, kakor bi hotela rêči: „Poslušajte me in štejte moje udarce; važnejša sem ko vsaka; staro leto vam odpeljem in novo, neznano se vam po meni rodi.“ Bilo je takrat, kakor bi tožili in se jokali glasovi zvonóv in vendar tudi, kakor bi se razlégali zaupljivo čez molčeče hribe in čez spečo dolino. Otročiči, ali ste čuli vse to? — Nikar ne pomišljujte, vsaj vém, da niste prav nič slišali, kajti za vas se je bližalo novo leto s tacimi rahlimi, mehкими stopinjami kakor so vaše, ko se sučete po zelênej trati, in pomenljivi govor zvonóv zazibal vas je le še v terdnejše spanje, zapustivši vam najslajše sanje, ko je po časi po zraku odonél. In vendar veste tudi vi, preljubi moji, da je danes imeniten dan, spoznali ste to vže zjutraj, ko ste glasno izrekli ona voščila, ki na tihoma vedno gojé vaša sercá, in še bolj čutili ste slovésnost dneva po poljubih, ki so vam je starši, še gorkejša ko sicer, na rudeča ustica pritiskali. Dá, dá, pomenljiv praznik je današnji dan in tudi dôba, v katerej človek rad kaj novega pričinja; zato se hočem tudi jaz danes česa novega lotiti.

Do zdaj sem vam sim ter tje kako pesen zapela in nekdó mi je povedal, da so vam bile všeč, ali to ni nič posebnega, kajti pesni imajo vže to lastnost, da skozi ušesa gredó notri do srede sercá, in tam se vmestijo takó

po domače, kakor bi le to bil kraj, ki se jim spodobi. Vse kaj družega pa je s prosto povestjo, ki nima prednosti petja, in skušati se hočem tedaj, ako mi bode moči tudi ž njo prikupiti se vam. Pravljico vam hočem povedati, ki sem jo čula nekđaj, ne vém kdó mi jo je vže povedal, menda ona stara Poljakinja, ki me je péstovala in varovala ob času detinstva, kajti kedar se té zlate dóbe spomnim, stóji mi tudi ljuba moja Saša živa pred očmi in tožeče poljske pesni in čarovne marnje se mi glasé iz daljne, toda večno rožnate meglice.

Tu sim se vsedite blizo okrog mene, — še bliže! da ljube vaše obraze dobro vidim in da me bodeate tudi vi prav natanko uméli, — takó! — zdaj smo skupaj, lepa družinica! — To je ugodno, kaj ne, sedeti v gorkejši sobi in poslušati pravljice, med tem, ko zunaj sěver brije in sneženi mož z rudečim ozeblim nosom róma po svetu. Tiho s smehom, ti ljubi prijazni deček tu na mojej desni, ali ne vidiš, kako radovedno in proseče me vže pogledujejo ljubeznjivi tvoji tovarši in tovaršice? Pri miru tedaj, ljubljeneč moj, in poslušaj!

Bila je nekđaj majhna deklica, ki je s petimi leti vže velika reva bila, kajti matere več ni imela. Njo, ki je svojo Marjetico neizmerno, dà, tisočkrat bolj ko samo sebe ljubila, so černi možjé odnesli iz njene bajtice in zagrébli na daljnem pokopališči. Plakala je sirota po materi, da je ni bilo moči utolažiti, a ko so oče rekli, naj neha, da njene solzé tudi njemu ne vzemó življenja, umolknila je, tiha in klaverna je hodila ves dan po vertu, in kedar jo je jok posiliti hotel, ozerla se je v nebó, kajti zdelo se jej je, da po tem laglje zadržuje solzne potoke. Ali po noči v spanji jih je točila, nenehoma klicala mamico in zjutraj, ko se je probudila, je vsa prestrašena vselej blazinico pod odejo skrila, da oče niso videli, kako premočena je bila od solz. Čez nekaj časa se je oče vdrugič oženil, misleč hčerki kaj dobrega storiti s tem. Dobila je Marjetica mačeho. Mačeha! to je namestnica matere. — Čudno, kaj ne, prijatelji moji, kakor da bi bilo mogoče nadomestiti to, kar imate najslajšega in najboljšega na zemlji! Na istem mestu, ki se je lesketalo materne miline, videti tujo ženó, to vam ni mogoče misliti, kaj ne? in vendar je nedolžna Marjetica to preterpeti morala in ne samo tuja in neznana jej je bila ona, katero je morala klicati s sladkim, svetim imenom, ampak neusmiljena in srepa se jej je kazala in sovražila je lepo pasterko iz dna svoje duše. Se bolj ko prej Marjetičine solzé je nesrečno to sovraštvo izbadalo očetovo sercé, in-kmalu je počival tudi on pod gomilo. Zdaj se je še le pričelo pravo terpinčenje za Marjetico in dneva ga ni bilo, da ne bi bila celó — tepena! V merzlej izbi, na golih tléh je morala ležati in črn kruh, ki ga je dobivala, bil je takó terd, da ga ne bi bila mogla jesti, ako ga ne bi bila mehčala s solzámi.

Nekega dné — bilo je ravno o božiči, sneg je pokrival goré in ravnine in mraz je bilo, da je vse škripalo, prav takó kakor danes — rekla je huda mačeha: „Tu imaš jerbas, pojdi v gozd in prinesi mi rudečih jagod.“ Boječa se je Marjetica prederznila odgovoriti: „Kje jih bom pa našla, vse je polno snegá; o lepó vas prosim, pustite me domá, kajti mraz je, da sapa v

v ustih zmerzuje.“ — „Prav takó in ravno zató zahtevam, da mi jagod prinesesh,“ zavpila je mačeha, „le varuj prikazati se mi s praznima rokama, sicer te — ubijem!“

Deklica vzame jerbas in zdihovaje gré v imenu božjem. O kakó jo je zeblo in kakó je bilo vse pusto in golo! Kamorkoli je pogledala, ni videla družega nego sneg, in tiho je bilo povsodi, kakor bi bil ves svet izmerl. Čuj! zdaj je nekaj zarjulo! — tedaj je vendar bila zunaj še živa stvar razen uboge deklice — ali, gorjé, le volk je bil, ki je sestradan kopernel po kervavej jedi. Vzdigne se nenadoma tudi nevihta in žvižga skoz temno smrečje, katero pretresa, da se ječé lomí. In sredi vse te gróze hodi naša Marjetica sama in sredi vse te gróze poklekne in z premraženima drobnima rokama sneg od tal pometa ter išče rudečih jagod. Zastonj je vse, grabi le ledeno perst in sivi mah. Sama ne vé, kaj jej je storiti. Nazaj si upa skoraj še manj, kakor naprej v grozovito puščavo. Počasi se vleže še mrak na zemljo in, oj! strah jo je. Kmalu jej tudi nožici čisto oterpnete in več nčete nositi tresočega telesa. Zgrudi se Marjetica na tlá in jame priserčno jokati. Hipoma zasliši glas, ki njeno serčice, katero je skorej vže bíti ponehávalo, tako razveselí, da zavrisne, ugleda namreč očí, v katerih plamení to, kar se človeku le v enih pogledih pokaže, in zdaj o blaženstvo! zdaj jo jame božati roka, tako mehkó, takó gorkó, kakor more ljubkovati samo ena roka — s slabim glasom Marjetica vsklikne: „Mati, moja, moja mati!“ in s poslednjo močjó se okléne naročja, katero je najzvestejše varstvo svetá. Mati je vsa bleda, toda neizrekljivo lepa; bela oblačila jo odevajo od nog do glave in prav tesno va-nje zavije tudi svoje dete. Kmalu ono več ne čuti mraza, ampak zmíraj boljše in ugodnejše se počuti, mirno začne sôpsti, ali borí se s spanjem in vedno še odpira dremločoe očí, kajti videti želí sladko obličje, katero je tako dolgo pogrešalo in zmiraj se še bolj stiska v naročje, po katerem je tako željno hrepenelo. Spanje premaga vendar naposled in takó tiho zdaj sôpe Marjetica, da je slišati ni več. —

Spala je menda prav dolgo, in ko se probudi, si dolgo očí mane, ker misli, da se jej še vedno sanja; pa, ne, ne, bedeča je in resnica je vse tó, kar jo obdaja. Gózda in mraza, nevihte in groze, hudega volka in še hujše mačeha ni nikjer sledú; ampak na vhodu cvetoče livade stoji in zapazi óndi tolikanj lepote in bliščobe, da mora očí povésiti. In ko gleda in gleda, zagleda na zelenem travniku krasne rože in cvetnih njenih sestic, nežnih „marjetic“ je tam skorej toliko, kakor je bilo poprej v gozdu snegá in — lej, lej, rudeče jagode dihljajo in rastó krog in krog njenih nožic. Marjetica seže po slamnatem jerbasu, kateri jej je bila mačeha dala, ali tudi tá je spremenjén v zlato pletenico. Jagod bi rada nabirala v svetlo posodo, pa si ne upa dotakniti se jih. Ko se njene očí privadijo nenavadne bliščobe, v sredi trate ugleda visoko božično drevó in mnogo otrok okoli njega. Otroci! kaj pravite, še lepše je, kakor je bilo óno, katero je vas očaralo včeraj teden, in vže to je bilo nekaj, kaj ne? — Namesti majhnih sveč je tisoč in tisoč zvezd na njem migljalo in angelji so z višave vsipali cvetice na-nj in takó sladko so peli, da je veselje bilo je poslušati. To je odpirala zdaj ušesa in očí naša

Marjetica in posebno, ko je mičen deček k njej stopil ter jo vprašal z najmilejšim glasom, kdo je in od kod pride. Dolgo ni mogla odgovoriti Marjetica, kajti deček je bil takó lep, da je stala vsa zamaknjena v njegov pogléd. Zlati kodri so mu čez rami segali in čelo je bilo takó jasno, kakor bi solnce sijalo z njega in, oj oči! — morje ljubezni je počivalo v njih ter s svojim svitom obsezalo vse, kar se mu je bližalo. Ko je bilo deklici mogoče spregovoriti, dečku boječe in vendar zaupljivo toži svojo britkost, pripoveduje mu, kakó jo mačeha sovraži in kakó se boji zopet k njej iti, posebno zdaj, ko se jej je ravno takó lepo od prave mamice sanjalo. Deček jo posluša, in ko je nehala govoriti, se jej nasmehljá ter reče: „Ostani pri nas; vidiš, tukaj so nebésa in jaz sem tvoj bratec. Reven sem bil, kakor si ti, rojen celó v golem hlevu, ali tukaj domá se mi vse drugače godi, bogat sem in dam ti zlatih oblačil. Več ti ne bo treba terdega kruha s solzami rositi, ampak slaščico boš jedla, dobri mleček pila, angeljci ti bodo igrali in vsak večer te bo mati v spanje zazibala.“ Ko Marjetica zasliši zadnje besede, glasno se zasmee in z ročicama ploskaje rádostna dovóli in sprejme prijazno vabilo. Lepi deček jo pelje k bliščečemu drevesu in ko se ga s perstom dotakne, bilo je pozlačeno. — Popisati vam ne morem, dragi moji poslušalci, kako srečna je bila zdaj Marjetica. Ves dan je gledala ljubeznivega dečka, pela in igrala se je z angelji, tergala cvetice in nabirala jagode v zlati jerbas. In ko se vtrudi od samega veselja, pride svetla, bela mamica in na mehkem njenem naročji med najslajšimi poljubi zadremlje. —

Mačeha je mislila, da je njena pasterka zmerznila v hosti, ker je več ni bilo domú, pa to ni bilo res; ampak živa, lepa, cvetoča in blaga je bivala v nebesih!

Pri konci sem s svojo pravljico in zahvaliti se moram vam vsem, da ste me tako prijazno poslušali. Posebno ti, preljubo živo srebro tú zraven mene, si stalo, kakor bi bilo iz kamena izsekano. Vendar mi je tvoje obličje kazalo vse, kar si čutilo, poslušaj moje povest; meniš, da nisem videla, da se ti je temnilo, ko je neusmiljena mačeha svojo pasterko spodila v ledeni mraz, in misliš, da nisem zapazila, ko je v bistrem tvojem očesu nekaj biserom enacega trepetalo, ko je umirajoča ali blaga Marjetica izkliknila „mati, moja, moja mati!“ Dá, dá, Janko moj, jaz vidim vse, in ravno tako tudi vém, zakaj Albina zdaj sanja je glavico poveša in kaj Matilda premišljuje; staviti ne bi hotela, da nam bode kmalu tudi one kako pravljico povedale, in prav takó, ker zmiraj govoriti ni prijetno in rada tudi jaz kaj poslušam. O, vidite modrega Tončka tam, kakó mično mlajši sestroci razlaga, česar v pravljici ni uméla — dá, to moram reči, vi ste mi poslušalci prav po mojej volji. Toraj vas tudi kmalu spet obiščem in po leti se bomo radovali v „Vertecu“ in tam peli v prostem zraku. Ali to vam rečem, naj vas prav obilo tje pride in tudi druge prijatelje še povabíte, kajti čem večja bo družina, tem večje bode veselje. Vertnar, ki se rad trudi za vas noč in dan, z veseljem bode razširil meje Verteca, ko bi pretesne bile, nove drevorede bode zasadil, kjer se bode sprehajali in povsodi kaj novega in zanimivega zagledali. Tu se bode vstavili pred sladko dihljajočo rastlino, kakoršne še

videli niste; zraven nje se vam bo pokazal čuden germ, čegar peresa bodo šepetala o tujih deželáh, nekaj dalje vas bo vabilo okusno sadje, le rokó bo treba stegniti in vaše bode, in tam, tam na voglu, prav skrit med zeleno goščavo, bode tih, prijazen prostor in tá bo — naš! Temu se ne bo smel bližati nihče drug, nego vi, in jaz, in pojoči tiči. Kostanj bode razširjal svojo senco nad rušnato klopjo, kjer se bomo shajali in kjer vam bodem pripovedovala, kar sem doživela in tudi to, kar se mi je le sanjalo. Zraven tega bomo svoje gredice marljivo oskerbovali, kajti ponašati se hočemo ž njimi, ako jih tudi nihče ne bo videl, in vsadila vam bodem va-nje cvetja, ki vam bo po vseči, kajti, ljubčeki — prosim vas, pa nikar ne mislite, da sem prevzetna, ne, ne, zagotoviti vas moram da nikakor nisem — malo menda vendar poznam rastlinstvo, ki ga ljubite vi. Še nekaj vam moram povedati, pa tó le prav za-se ohraníte, — ker treba ni, da bi naše skrivnosti izvedeli drugi — srečna bodem tudi jaz, ako si sím ter tje kak cvet na serecé pritisnete in se ga še spominjate, ko bode roka, ki ga vam je ljubeče darovala vže davno v zemlji trohnéla. — A zadnji čas je oditi, z Bogom moji mladi prijatelji, da ste mi veseli danes in celo leto in vse svoje življenje! —

Ljubezen in serčnost neke deklice.

Francoski puntarji so poštenega in mirnega deržavljana kot sovražnika dežele obdolžili in zaperli. Ker je bil zeló bogat, poberejo mu vse premoženje, njega pa obsodijo k smerti. K sreči mu pusté od njegove imovine le edino, deset let staro hčerko.

Deklica, ki je vsa gorelá za očeta, sklene ga rešiti ali pa ž njim vred umreti. Že peljejo sovražniki očeta zvezanega na morišče, postavijo ga med obsojence in mu zavežejo oči. Pa v tem hipu, predén vojaki puške namerijo, skoči mlada deklica v naročje svojega očeta in kliče na morilce: „Prizanesite mojemu nedolžnemu očetu, ali pa še mene ž njim vred vstreljite! — Oh oče! ljubi moj oče!“

„Béži, béži ljuba hčerka, ti edino upanje žalostne matere, katera bo zdaj udova postala. Za ljubega Boga te prosim, béži! da še tebe ne vsmer-tijo,“ prosi jo oče jokaje, ter jo rine od sebe. Tudi vojaki skušajo, da bi jo odtergali od očeta, pa vse njihovo prizadevanje je zastonj. Deklica se terdo derži svojega očeta in vedno ponavlja: „Prizanesite, oh prizanesite! ali pa še mene vstrelite!“

Te besede mlade hčerke ginejo poveljnika brezbožnih puntarjev takó, da zapové očeta z deklico vred iz morišča v ječo peljati, odkoder ju kmalu potem tudi izpustí.

Glejte otroci! koliko premore otročja ljubezen tudi pri brezbožnih ljudéh. —
